

دوفصلنامه علمی- پژوهشی پژوهشنامه ادیان، سال ۱۶، شماره ۳۲، پاییز و زمستان ۱۴۰۱، صص ۲۸۲-۳۰۳ (مقاله پژوهشی).

## تفسیر کتاب مقدس و حیات اجتماعی بنیادگرایان مسیحی: مطالعه موردی کلیسای انجیلی

حجت الله جوانی<sup>۳</sup>

لیلا هوشنگی<sup>۲</sup>

مریم نظری<sup>۱</sup>

۲۸۲

پژوهشنامه ادیان  
چکیده

در چند دهه اخیر، مطالعات درباره ظهور بنیادگرایی در میان سنت‌های گوناگون دینی اهمیت ویژه یافته است. ظهور بنیادگرایی، به صورت جنبشی مشخص در جهان مسیحیت و در کلیسای انجیلی (اونجلیکال) آمریکا، به دهه ۷۰ میلادی بازمی‌گردد. بنیادگرایان با پافشاری بر تقدس و مرجعیت تام کتاب مقدس و با ارائه تفسیری تحت‌اللفظی از آن در حیات اجتماعی و دینی جامعه خود به ستیز با جنبه‌های مدرن رفته‌اند و ادعا می‌کنند به بنیادها و اصول اولیه دین بازگشته‌اند. در این پژوهش با نظر به پیشینه تاریخی این جریان، و همچنین توجه به اصول نظری و دیدگاه بنیادگرایان درباره ماهیت و منشأ کتاب مقدس و نیز تفاوت بارز روش تفسیری آنها نسبت به روش‌های گذشته، تلاش شده نتایج عملی این گونه مواجهه با کتاب مقدس در زندگی اجتماعی به‌ویژه در امر آموزش و رسانه بررسی شود. با نفوذ دیدگاه بنیادگرایان مبنی بر خطاناپذیری کتاب مقدس در سطوح مختلف جامعه، خوانش هر فرد از کتاب مقدس در خصوص امور مختلف حیات اجتماعی قابل استناد به متن مقدس انگاشته و هر نظر مخالفی محکوم می‌شود، نتیجه عملی این نگرش، ستیزه جویی مقدس مآبانه‌ای است که منجر به خشونت فراگیر شده است.

### کلیدواژه‌ها

کتاب مقدس، بنیادگرایی، مسیحیت انجیلی، تفسیر تحت‌اللفظی، مدرنیسم، خشونت، حیات اجتماعی

maryamnazary123@gmail.com

lhoosh@alzahra.ac.ir

hojjatollahj@alzahra.ac.ir

۱. کارشناس ارشد ادیان و عرفان، دانشگاه الزهرا.

۲. دانشیار گروه ادیان و عرفان، دانشگاه الزهرا (نویسنده مسئول).

۳. دانشیار گروه ادیان و عرفان، دانشگاه الزهرا.

## مقدمه

پیش از ورود به بحث لازم است تعریف اصطلاحی بنیادگرایی<sup>۱</sup> و کاربرد آن و مراد از کلیسای انجیلی یا اونجلیکال<sup>۲</sup> روشن شود. همچنین ضمن معرفی اجمالی این کلیسا به مبحث مهم نقد تاریخی کتاب مقدس در مقام عاملی برای ظهور و شکل‌گیری کلیسای انجیلی و بنیادگرایی مسیحی پرداخته می‌شود.

محققان در تعریف اصطلاح بنیادگرایی به مؤلفه‌های گوناگونی اشاره کرده‌اند. اما مؤلفه اصلی بنیادگرایی، که در ادیان مختلفی ظهور یافته، این است که این جریان همیشه و همه‌جا و با هر گونه محتوای مذهبی، متضمن نوعی بازگشت به پایه‌ها و بنیادهای خالصانه ایمان است<sup>۳</sup>. مطالعات بر روی نهضت‌های جدید دینی (نجدها) نشان می‌دهد بسترهای شکل‌گیری بنیادگرایی در اوایل قرن بیستم فراهم شد و این جریان در ایالات متحده آمریکا و از درون جنبش کتاب مقدس محور کلیسای انجیلی (اونجلیکال) پدیدار شد.

یکی از عوامل مهم پیدایش بنیادگرایی در سنت‌های مختلف دینی در دهه‌های اخیر را مدرنیسم دانسته‌اند. بنیادگرایان برای حفظ بنیان‌های دین در برابر تحولات دنیای مدرن چاره‌ای جز تمسک به متون مقدس خود نداشتند. این ویژگی اصلی بنیادگرایان در تمام سنت‌های دینی است. در واقع متون مقدس دینی برای آنها معیار اصلی تشخیص مشکلات، مهمترین مرجع برای حل مشکلات و مستحکم‌ترین منبع برای خلق ارزش‌ها است. اما از آنجایی که تمایز پیروان این گروه از دیگر گروه‌های دینی جامعه دشوار است، در این پژوهش سعی بر این است تا با مطالعه موردی کلیسای انجیلی به عنوان اولین نمونه سازمان یافته و شناخته شده بنیادگرا در ایالت متحده آمریکا، نحوه مواجهه این جریان بنیادگرا با کتاب مقدس و تفسیر آن و نیز نحوه مقابله آنها با تحولات جامعه و مدرن شدن بررسی شود. گفتنی است جریان بنیادگرا در کلیسای کاتولیک

1. Fundamentalism

2. Evangelical

۳. دکمجان، هرایر، جنبش‌های اسلامی در جهان عرب، ترجمه حمید احمدی، تهران، انتشارات کیهان، ۱۳۶۶،

نیز قابل مطالعه است، هرچند که این جریان در مقابل کلیساهای پروتستان چندان چشمگیر نیست<sup>۱</sup>.

اصطلاح بنیادگرایی نخستین بار از نام مجموعه‌ای ۱۲ جلدی با عنوان "بنیادها: گواه حقیقت"<sup>۲</sup> منتشر شده در سال‌های ۱۹۱۰ تا ۱۹۱۵ در کالیفرنیا برگرفته شد. مسیحیان انجیلی افراط‌گرا به جهت مخالفت و ستیزه جویی با الهیات لیبرال و برخی تغییرات فرهنگی نسبت‌گرایی مدرن از دیگر گروه‌های دینی متمایز شدند<sup>۳</sup>. این گروه پس از نیم قرن انزوای کامل دوباره سر برآوردند. این انزوا به دلیل مواضع تند بنیادگرایان در دادگاهی موسوم به دادگاه اسکوپس<sup>۴</sup> (۱۹۲۵) برای مقابله با تدریس فرضیه داروین در مدارس بود. اما این انزوا موقعیتی برای بنیادگرایان فراهم کرد که با فعالیت‌های زیرزمینی خود یک نظام آکادمیک خاص با برنامه‌های آموزشی پیچیده تدوین کنند، کلیساهای مستقل تأسیس کنند، رهبران متنفذی را پرورش دهند و مجدداً به عنوان یک گروه دینی مستقل در عرصه‌های مختلف فرهنگی و اجتماعی شروع به فعالیت کنند<sup>۵</sup>. قدمت اصطلاح اونجلیکال یا انجیلی به معنای عام به قرون اولیه مسیحیت باز می‌گردد، اما به طور خاص در اواخر قرن ۱۸ میلادی و در کشورهای انگلیسی‌زبان به عنوانی مشترک برای جنبش‌های احیاگر<sup>۶</sup> مذهبی بدل شد. مسیحیان انجیلی یا اونجلیکال‌ها اغلب گروه‌های پروتستانی آمریکای شمالی را شامل می‌شود<sup>۷</sup>. بنیادگرایان

۱. برای آگاهی بیشتر نک؛

Munson Henry. "Fundamentalism religious movement". *Encyclopedia Britannica*. Brian Duignan (Ed. Nov 26, 2019). <https://www.britannica.com/topic/fundamentalism#ref252662>

2. *The fundamentals: A testimony of truth*

3. Marsden. George M. "Evangelical and fundamental Christianity." *The encyclopedia of religion* 15, 1987, p 2889.

4. Scopes Trial

5. Ammerman. Nancy T. "North American protestant fundamentalism". *Fundamentalisms observed*. Vol. 1. University of Chicago Press, 1994: 1-65.P 42-44.

6. revivalism

7. FitzGerald. Frances. *The evangelicals: The struggle to shape America*. Simon and Schuster. 2017. p. 8.

اونجلیکال اصول اعتقادی خود را در پنج اصلِ خطاناپذیری کتاب مقدس<sup>۱</sup>، تولد مسیح از باکره، به صلیب کشیده شدن مسیح به خاطر کفاره گناهان ما، رستاخیز جسمی و رجعت دوم او، واقعی بودن معجزات او برمی‌شمرند. در اعلامیه سال ۱۹۱۰ انجمن عمومی پریسبیتترین<sup>۲</sup> آهای پرینستون بر این پنج اصل در مواجهه با خطر لیبرالیسم توافق شد.<sup>۳</sup> تا پیش از سال ۱۹۲۰ و ظهور بنیادگرایی، اونجلیکالیسم و بنیادگرایی یکی بودند، اما به سبب اختلاف در سه سطح اجتماعی، الهیاتی و از همه مهم‌تر مرجعیت کتاب مقدس، بنیادگرایان به مثابه جنبشی نوظهور از کلیسای انجیلی جدا شدند. مورد اخیر از این جهت حائز اهمیت است که برای بنیادگرایان کتاب مقدس بنیاد و مرجع اصلی دین است.<sup>۴</sup>

در واقع نحوه مواجهه با کتاب مقدس و نقد آن عاملی برای جدایی این دو جنبش کتاب مقدس محور بود. نقد کتاب مقدس پدیده‌ای بود که در دوره روشنگری قرن هجدهم باب شد. در این دوره دریچه جدیدی به روی مطالعات کتاب مقدس گشوده شد و تفسیرهای نوین از چارچوب آموزه‌های کلیسا و جایگاه الوهی و قدسی متن خارج شد و نگاه‌های نقادانه پژوهشگران جایگاه و قداست آن را به چالش کشید. در سابقه طولانی نقد کتاب مقدس دو نوع ساده‌تر<sup>۵</sup> و نقد پیچیده‌تر<sup>۶</sup> دیده می‌شود. پیشینه نقد نوع اول به پیش از دوران مسیحیت، در اسکندریه، باز می‌گردد. مسیحیان نخستین، این نوع نقد را ابتدا در مورد نسخه یونانی کتاب مقدس به کار گرفتند. با رواج نقد پیچیده‌تر در دوره روشنگری و مدرن، روش سابق نقد متن، نقادی ساده‌تر نام گرفت. در نقد نوع دوم به جستجوی منابع، شیوه نگارش، اصالت و صحت

1. Inerrancy

2. Presbyterian

از کلیساهای مهم انجیلی در آمریکا که در قرن بیستم با تاسیس کلیساها، موسسات اجتماعی و مدارس دینی در جامعه آمریکا حضور فعالی داشتند.

۳. آرمسترانگ، بنیادگرایی؛ پیکار در راه خدا، ترجمه کیانوش حشمتی، تهران، انتشارات حکمت، ۱۳۹۶، ص ۳۴۳.

4. McGrath, Alister E. *Science and Religion: A New Introduction*. John Wiley & Sons, 2009. p 6.

5. lower criticism

6. higher criticism

متن، و مقاصد آن پرداخته می‌شد. روش‌های این دوره بسیار جدی و چالشی و البته غیر همدلانه بود. در پی رواج عقل‌گرایی و توسل به روش‌های تجربی شناخت، نقد تاریخی نیز به این روش افزوده شد.<sup>۱</sup> روش نقد تاریخی مبتنی بر نگرشی فلسفی بود و رابطه علیت و سنخیت میان علت و معلول را اصل قرار می‌داد. طبق این دیدگاه عالم مجموعه‌ای واحد است که میان حوادث و پدیده‌های آن رابطه علی و معلولی برقرار است. رابطه علی رابطه‌ای ضروری و زوال‌ناپذیر است. از این رو تمام حوادثی که در این عالم رخ می‌دهد با هم قابل مقایسه‌اند، زیرا که این حوادث همگی از یک نوع‌اند و با هم سنخیت دارند.<sup>۲</sup>

در این نگرش جدید به کتاب مقدس رهیافت‌های تازه‌ای نسبت به مکاشفه پدید آمد، روش‌های عینی تحقیقات تاریخی و ادبی، نظیر آنچه در بررسی سایر اسناد کهن معمول بود، برای تحلیل نص کتاب مقدس به کار گرفته شد.<sup>۳</sup> همچنین به دیدگاه‌ها و علایق فردی نویسندگان باستان و هدف‌هایی که در نگارش اینگونه متون داشته‌اند، و نیز شرایط محیطی و تاریخی زندگی آنها توجه شده است. به نظر این منتقدان، این نویسندگان انسان‌هایی عادی بوده‌اند که مطابق معمول زمان خود با استفاده از ادبیات آن دوره و ترکیب آنها با اسطوره‌ها و مطالب موجود، دست به نگارش زده‌اند. این گونه بود که به نظر اندیشمندان آن دوره، کتاب مقدس ارزش دینی چندانی نداشت. آنها که دیدگاه‌های لیبرال داشتند، کتاب مقدس را نه به عنوان وحی آسمانی، بلکه همچون گنجینه‌ای از علوم و اطلاعات تاریخی می‌خواندند.<sup>۴</sup> در واقع نگاه نقادانه به کتاب

۱. فیروزی، جواد، تأثیر رنسانس و انقلاب علمی بر پیدایش هرمنوتیک نوین در مسیحیت، تهران، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۸۶، ص ۱۲۳.

۲. هوشنگی، لیللا، دل‌آرا نعمتی، مقایسه قرآن و عهدین، تهران، انتشارات سمت، ۱۳۹۴، ص ۱۸. همچنین برای آگاهی بیشتر نک:

Bowden. John. "Biblical criticism". In *Christianity: The Complete Guide*, ed. John Bowden, Continuum, London, 2005.

هریسون. آر. کی و دیگران.. نقد کتاب مقدس. ترجمه آرمان رشدی، لندن، انتشارات ایلام، ۲۰۱۱.

۳. باربور، ایان، علم و دین، ترجمه بهاء الدین خرمشاهی، تهران، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۹، ص ۱۲۹.

۴. همو، ص ۱۳۱.

مقدس این نظریه را تقویت می‌کرد که کتاب مقدس حاصل کوشش افراد متعددی است و در نتیجه گاه تناقضاتی درون متن نمایان می‌شود. از این رو همانند سایر آثار در مورد این اثر هم می‌توان دقیقاً از همان شیوه‌های تحلیل و تفسیر متنی استفاده کرد.<sup>۱</sup>

بنیادگرایان در برابر نقد پیچیده‌تر، بر اصل خطاناپذیری کتاب مقدس پافشاری کردند. در انگلیسی از واژه Inerrancy به معنای «روشن» برای اشاره به خطاناپذیری و یا عاری بودن از خطا استفاده می‌شود.<sup>۲</sup> اولین بار این اندیشه در ۱۸۸۱ و در مقاله‌ای با عنوان «الهام»<sup>۳</sup> نوشته ای.ای.هاج<sup>۴</sup> و بنجامین وارفیلد<sup>۵</sup> در واکنش علیه نقد پیچیده‌تر به نحو روشنی بیان شد. هاج و وارفیلد دو نماینده برجسته مکتب الهیاتی پرینستون، سرسخانه مدافع خطاناپذیری کتاب مقدس بودند. وارفیلد واضع اصطلاح خطاناپذیری متن مقدس و نیز مبلغ این اصل اساسی بنیادگرایی است.<sup>۶</sup>

او در اثر خود مکاشفه و الهام<sup>۷</sup> می‌نویسد:

از همان آغاز، کلیسا بر این باور بود که کتاب مقدس کلام خداست. بدین معنا که هر چند کلمات آن را انسان نوشته و آثار انسانی در آن مشهود است، اساساً با فیض روح القدس نوشته شده و برآمده از تجلی و اراده الاهی است. همیشه (در کلیسا) تصدیق شده که همکاری (در عمل نگارش) دلالت می‌کند بر نظارت روح القدس بر انتخاب کلمات و گستره واژگانی که نویسندگان به کار گرفته‌اند. از این رو حاصل کار مصون از هر خطایی است که با کتابت الوهی سازگار نیست.<sup>۸</sup>

۱. مک گراث، آلیستر، درسنامه الهیات مسیحی، ترجمه بهروز حدادی، قم، انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب، ۱۳۹۳، ص ۱۵۲.

۲. حقانی فضل، محمد، خطاناپذیری کتاب مقدس از دیدگاه مسیحیان، قم، انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب، ۱۳۹۲، صص ۱۱۴-۱۱۵.

3. Inspiration

4. A. A. Hodge

5. Benjamin Warfield

6. Wagner, Brian; Madison, V. A. *Inerrancy as an Issue in the Fundamentalist Movement: 1900 to the Present*. 2005. p. 3.

7. Revelation and Inspiration

8. Warfield, Benjamin Breckinridge. *Revelation and Inspiration*. Oxford University Press, 1927. p. 117.

## ۱. کلیسای انجیلی و جایگاه کتاب مقدس

برای مسیحیان انجیلی کتاب مقدس تنها مرجع دینی است و بدان اعتماد محض دارند. به بیان دیگر مسیحیان انجیلی همه عقاید را با متن مقدس می‌سنجند و کتاب مقدس بالاترین مرجع در موضوعات ایمانی است. هر عقیده‌ای جدای از کتاب مقدس باشد باید رد شود و تنها باید به چیزی باور داشت که مبتنی بر کتاب مقدس است.<sup>۱</sup> مسیحیان انجیلی بر این باورند که می‌توان باورها، هدایت و تربیت معنوی را از درون متن مقدس یافت. آثار الهیاتی آنها نیز به ندرت از متن مقدس فراتر می‌رود و غالباً در نقل قول‌ها خط به خط کتاب مقدس دارای مرجعیت و اعتبار است. کتاب مقدس حامل وحی و معیار نهایی زندگی و آموزه مسیحی است.<sup>۲</sup> در واقع کتاب مقدس به این دلیل در رأس قرار می‌گیرد که وحی و الهام خداوند، تنها منبع آموزه نجات و متنی خطاناپذیر است.

علی‌رغم تمام اختلافات بر سر ارائه تعریف مشخص از مفهوم الهام<sup>۳</sup>، همه مسیحیان انجیلی توافق دارند که کتاب مقدس متنی الهام شده از سوی خداوند است.<sup>۴</sup> در واقع الهام به انتخاب الهی و هدایت پیامبران مذکور در کتاب مقدس اشاره دارد و هدف آن حفظ اعتماد مردمان همه ادوار نسبت به این پیامبران و آثارشان است. الهام متمایز از اشراق است. الهام با آثار شفاهی انبیا و رسولان به اتمام رسیده است. اما حاکی از عملکرد مداوم روح القدس است در جهت آگاهی بخشیدن به زنان و مردان هر عصر درباره حقیقت آنچه که در متن مقدس آمده است.<sup>۵</sup>

در باب مبحث نجات، مسیحیان انجیلی دیدگاه‌های متفاوتی دارند، اما همگی در

1. Hankins, Barry. *American evangelicals: A Contemporary History of a Mainstream Religious Movement*. Rowman & Littlefield Publishers, 2009. p. 2.
2. Babington, David. "Evangelicalism". *The Blackwell Companion to Nineteen Century Theology*, Blackwell. 2010. p. 236.
3. inspiration
4. Babington, David W. *Evangelicalism in Modern Britain: A History from the 1730s to the 1980s*. Routledge, 2003. p. 13.
5. Bloesch, Donald G. *Essentials of Evangelical Theology: Life, Ministry and Hope*. Vol. 1. Harper San Francisco, 1982. p. 54.

اهمیت نجات از گناه متفق القول هستند<sup>۱</sup>. در بطن الهیات انجیلی در باب نجات، آموزه sola gratia، بدین معناست که نجات صرفاً از طریق فیض انجام می‌شود. در حقیقت آموزه فیض، گوهر و جوهره انجیل است<sup>۲</sup>.

نکته دیگر این که خطا ناپذیری کتاب مقدس که از اصول اساسی بنیادگرایان نیز هست، برآمده از آموزه الهام است و این پیش فرض را در خود دارد که کتاب مقدس از سوی خدا الهام شده و نسخه‌های معتبر آن نیز عاری از هر گونه خطا و اشتباه است<sup>۳</sup>. به عبارت دیگر روزی که همه حقایق مشخص شود، اثبات خواهد شد که نسخه‌های اصلی و تفسیرهای حقیقی کتاب مقدس کاملاً صحیح است و هرگز خطایی در آن نبوده است. این باور، در همه امور خواه مرتبط با آموزه‌ها و اخلاق باشد خواه مرتبط با علوم اجتماعی، طبیعی یا زندگی، مورد تأیید همه است. قطعاً خطاناپذیری کتاب مقدس دال بر این نیست که مسیحیان انجیلی لزوماً پاسخ همه سؤالات تاریخی - انتقادی چالش برانگیز را می‌دانند، بلکه خطاناپذیری بدین معنا است که نه در آموزه‌های کتاب مقدس تناقضات درونی آشکار است و نه در تطبیق این آموزه‌ها با علوم بشری تناقض بیرونی دیده می‌شود<sup>۴</sup>.

بنیادگرایان همچنان به این سه اصل باور دارند، اما وقتی که انتقادها به کتاب مقدس فزونی گرفت رویکردهای متفاوتی اتخاذ کردند. مسیحیان انجیلی اصل نقد را پذیرفتند و تفاوت در اشکال ادبی درون متن مقدس را تأیید کردند. اما به این نکته توجه دادند که کتاب مقدس مجموعه‌ای غنی، تاریخی، ادبی، مکاشفه‌ای، کنایی و نمادین است و شناخت فرهنگ و شرایطی که کتاب مقدس در آن نوشته شده ضروری است. این در حالی است که بنیادگرایان با نقد کتاب مقدس به هر شکلی کاملاً مخالفند و خود را

1. Balmer, Randall Herbert. *Encyclopedia of Evangelicalism*. Westminster John Knox Press, 2002. p. 397.

2. Bloesch, p. 250.

3. Balmer, p. 351.

4. Trier, Daniel. "Scripture and Hermeneutics" *The Cambridge Companion to Evangelical Theology* 2007. p. 39.



متعهد به متن مقدس دانسته و دیدگاهی فارغ از هر گونه تفکر و استدلال درباره چگونگی نوشته شدن کتاب مقدس دارند.<sup>۱</sup>

دیدگاه بنیادگرایان درباره کتاب مقدس مبتنی بر دو اصل است: نخست، پافشاری بر خطاناپذیری کتاب مقدس و نفی هر گونه خطا از آن و دوم، مخالفت شدید با شیوه‌ها، نتایج و الزامات بررسی جدید انتقادی کتاب مقدس.<sup>۲</sup> برای درک این دو اصل، بررسی منشاء و ماهیت کتاب مقدس و نوع تفسیر آن در هیات بنیادگرا و بررسی تاریخی این نوع تفسیر و مقایسه آن با سنت‌های تفسیری دیگر بسیار حائز اهمیت است.

برای بنیادگرایان، کتاب مقدس یک کتاب آسمانی با منشاء الهی است و عنصر انسانی فقط یک نقاب یا جنبه ظاهری است.<sup>۳</sup> آنها برای اشاره به منشاء الهی متن مقدس معمولاً از اصطلاح الهام بهره می‌گیرند. سند استفاده از این اصطلاح عبارت «داده شده به واسطه الهام خدا»<sup>۴</sup> است که صریحاً به منشاء الهی متن مقدس، عهد قدیم و جدید هر دو، اشاره دارد. الهام در این بافتار امری فوق طبیعی لحاظ می‌شود؛ تأثیر آینده‌نگرانه روح القدس خداوند بر مؤلفان بشری که موجب می‌شود مؤلفان چیزی را بنویسند که اراده اوست و از این طریق حقیقت آشکار شده، برای دیگران کتابت شود. در این نگاه، نوشتن کتاب مقدس کاملاً تحت هدایت روح القدس بوده است، چیزی که دیکته کردن (dictation) نامیده می‌شود.<sup>۵</sup>

دیکته کردن به این معنی که کتاب مقدس کلمه خداست اما انسان آن را نگاشته است. نویسندگان کتاب مقدس هرگز آگاه نبوده‌اند که کلام خدا را می‌نگارند. خداوند از انسان استفاده می‌کند و کلماتش را به او می‌سپارد. در اصل کتاب مقدس گزارشی از زبان شاهدان نیست. تنها جنبه انسانی کتاب مقدس سبک، زبان، انشاء، تاریخ و فرهنگ

1. McGrath, p. 6.

۲. کوارد، هارولد، کتاب مقدس در ادیان جهان، ترجمه به یان رفیعی، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه، ۱۳۹۶، ص ۱۶۵.

3. Bloesch, p. 52.

۴. تیموتائوس ۲، باب سوم: ۱۶

5. Packer, James Innell. "Fundamentalism" and the Word of God. Wm. B. Eerdmans Publishing, 1958. p. 58-64

است. در متن کتاب مقدس هیچ مؤیدی بر اینکه کلامی انسانی است وجود ندارد و اساساً کتاب مقدس کلام خداست نه کلام انسان!.

در باب ماهیت کتاب مقدس بنیادگرایان قائلند این متن کلام خدا و متنی خطاناپذیر است. به عقیده آنها اصل کلام نزد خدا در آسمانهاست و این کلام خدشه‌ناپذیر است. با اینکه متن آن به واسطه انسان به نگارش در آمده، اما مطلقاً کلام خداست مگر در چند مورد فرعی که خداوند خواسته متن به سبک انسانی نوشته شود. کتاب مقدس هر چند دارای نظم منطقی کتاب‌های علمی، به معنای امروزی، و تئوری‌های مدرن نیست، هنگامی که از مسائل تاریخی و جغرافیایی سخن می‌گوید کاملاً صحیح و متنی خطاناپذیر است. این فرض برای بنیادگرایان اساسی و بنیادین است. اگر این فرض رد شود کتاب مقدس و به تبع آن مسیحیت و نجات نیز از دست می‌رود. مسیح و کتاب مقدس یا با هم می‌مانند یا با هم سقوط می‌کنند.<sup>۱</sup>

## ۲. کلیسای انجیلی و روش تفسیر کتاب مقدس

در دوره مدرن علاوه بر رویکرد نقادانه به کتاب مقدس، روش‌های تفسیری مدرن نیز، متأثر از جنبش روشنگری، رواج یافت که در آن هدف مفسران حفظ کتاب مقدس از انتقادات تند علیه آن بود. مبنای اینگونه تفسیرها روش‌های علمی بود. از جمله این روش‌ها می‌توان به رویکرد عقلانی، رویکرد تاریخی و رویکرد اجتماعی در تفسیر کتاب مقدس اشاره کرد.<sup>۲</sup>

در رویکرد عقلانی<sup>۳</sup> همانطور که در آثار رایماروس به آن اشاره شده، اعتقاد بر این است که در فرایند نقاد بنیانی و منطقی کتاب مقدس، عناصر فوق طبیعی کتاب مقدس به جدّ نباید لحاظ شود. لازم است که کتاب مقدس با معیارهای عقلانی تفسیر شود تا

1. Geisler, Normal L. *Biblical Inerrancy: The Historical Evidence*. Matthews, NC: Bastion Books, 2013. p. 60-61.

2. Geisler, p. 62.

۳. برای آگاهی بیشتر نک؛ توفیقی، فاطمه، روش‌های مدرن تفسیر متون مقدس، تهران، نشر کرگدن، ۱۴۰۱.

4. rational

آن را بیانگر حقایق عام دین عقل دانست. در رویکرد تاریخی نیز کتاب مقدس را تبیینی از خاستگاه‌های مسیحی می‌دانند. نماینده برجسته این رویکرد اف. سی. باور<sup>۱</sup> معتقد بود که می‌توان ریشه‌های مسیحیت را در قالب‌های عقلانی و بدون توسل به عناصر فوق‌طبیعی بیان کرد. اما در رویکرد اجتماعی، دیگر توجهی به موضوعاتی در باب اعتقادات یا الاهیات مسیحی نمی‌شد بلکه مقوله وسیع‌تر «دین» به طور کلی بررسی می‌شد. این رویکرد موجب پیشرفت و تحول «مطالعات دینی» در بسیاری از دانشگاه‌های غرب شد. از این منظر، دین پدیده‌ای اجتماعی است که به چیزی بسیار فراتر از «اندیشه‌ها» و آرای صرف توجه دارد و در مقوله «تاریخ اجتماعی» می‌گنجد. به این ترتیب، راه برای رویکردی اجتماعی در تفسیر کتاب مقدس و مسیحیت، به عنوان نمونه خاصی از پدیده‌های کلی به نام دین، باز شد. جیمز فریزر این رویکرد را در کتاب شاخه طلایی ارائه کرد و در مقیاسی بی‌سابقه از قوم‌شناسی تطبیقی در مورد کتاب مقدس بهره گرفت.<sup>۲</sup>

همانطور که پیش از این اشاره شد مسیحیان انجیلی نسبت به چنین رویکردهایی به کتاب مقدس مخالفتی نداشتند و همین مدارا نسبت به نقدها و رویکردهای جدید به کتاب مقدس بنیادگرایان را در مقام جنبشی مستقل از آنها جدا می‌کند. به نظر بنیادگرایان در چنین رویکردهایی به طور ضمنی وجود خطا در کتاب مقدس پذیرفته شده است. بنیادگرایان با تأکید بر اصل خطاناپذیری جهت تفسیر کتاب مقدس روشی را بر می‌گزینند که نشان دهد کتاب مقدس بری از هر گونه خطا و اشتباه است. از این رو بهترین تفسیر برای اثبات این باور، تفسیر تحت‌اللفظی کتاب مقدس است. منظور بنیادگرایان از تفسیر تحت‌اللفظی خواندن متن و اکتفا به معنای ظاهری آن (به سراسرترین و ظاهری‌ترین روش ممکن) است در نگاهی مطلق‌گرا و بدون انعطاف. بدین معنا که معنای اصل کلمه یا عبارت دقیق متن همان معنای ظاهری آن است، فارغ از هر داده اضافی خارجی یا ذکر نشده‌ای.<sup>۳</sup>

1. F. C. Baur

۲. مک گراث، ص ۲۷۲-۲۷۳.

۳. روتون ملیس، بنیادگرایی، ترجمه بیژن اشتری، تهران، نشر افکار، ۱۳۹۱، ص ۸۱

گرایش بنیادگرایان به این تفسیر دست کم سه علت دارد. اول اینکه کتاب مقدس در واقع انکشاف خاص خداوند بر بشریت است. دوم اینکه مارتین لوتر قائل به مقام کشیشی هر مؤمن بود. طبق نظر او هر فرد در برابر خداوند مسئول است و این مسئولیت مؤمنان را موظف می‌کند خودشان کتاب مقدس را بخوانند و تفسیر کنند. سوم این که طبق رویکرد واقع‌گرای عقلانی<sup>۱</sup> که مسیحیان انجیلی در قرن ۱۹ از آن بهره گرفتند، معنای متن مقدس بسیار روشن و برای خوانندگان عادی قابل فهم است.<sup>۲</sup>

تفسیر تحت‌اللفظی در قرون وسطی به تبعیت از اوریگن مردود، بی‌اهمیت و غیر قابل قبول شمرده شد. در عوض مفسران قرون وسطایی قائل بودند گزاره‌های کتاب مقدس بر سه دسته‌اند؛ گزاره‌های اخلاقی<sup>۳</sup> (مسیحیان چگونه باید رفتار کنند)، تمثیلی<sup>۴</sup> (مسیحیان به چه چیزهایی باید ایمان داشته باشند) و تأویلی<sup>۵</sup> (مسیحیان می‌بایست به چه چیزی امیدوار باشند) که هر یک در مفهومی وسیع‌تر مجازی به شمار می‌آمد. از نظر آنها تنها این سه مفهوم مجازی بودند که ارزش مطالعه الهیاتی داشتند و ضبط تحت‌اللفظی ارزشی نداشت مگر به مثابه حامل مفهوم تمثیلی. تفسیر قرون وسطایی منحصرراً عرفانی بود و اصلاً تاریخی نبود. حقایق کتاب مقدس صرفاً محملی برای مطالعات الهیاتی بعدی بود. اصلاح‌گران در مقابل این روش، اعتراض کردند و اصرار داشتند که معنای تحت‌اللفظی کتاب مقدس، تنها راهنمای آنها به مقصود الهی است. ویلیام تیندل<sup>۶</sup> (۱۴۹۴-۱۵۳۶)، نماینده این موضع، درباره تفسیر تحت‌اللفظی می‌گوید: «تو باید بدانی که متن مقدس تنها یک مفهوم دارد، آن هم مفهوم تحت‌اللفظی است که ریشه و اساس همه است، و به مثابه لنگری است که کمک می‌کند هرگز انحرافی پیش نیاید. در صورتی که به آن پیوندید، هرگز به خطا نمی‌روید و از راه دور نمی‌شوید». بنیادگرایان

1. Common sense Realism
2. Balmer, p. 410.
3. tropological
4. Allegorical
5. anagogical
6. William Tyndale

اونجلیکال این تفسیر تحت‌اللفظی را در پاسخ به شکل گفتاری (خاص) کتاب مقدسی<sup>۱</sup> مبنا قرار دادند. اساساً گرایش به تفسیر تحت‌اللفظی اعتراضی است در برابر به کارگیری «انواع تعابیر ادبی» که از نظر بنیادگرایان غیر قابل انطباق با گزاره‌های کتاب مقدس است و منجر به تحمیل خودسرانه معانی مختلف به متن مقدس می‌شود.<sup>۲</sup>

پذیرش تفسیر تحت‌اللفظی از جانب بنیادگرایان به معنای حفظ حقیقت کتاب مقدس و خطاناپذیری آن و نیز مطابقت کامل کتاب مقدس با واقعیات و رویدادهای خارجی است. هر جا کتاب مقدس به یک رویداد بیرونی در مکان و زمان اشاره می‌کند، از نظر آنها توصیف کتاب مقدس دقیقاً مطابق با رویدادی واقعی است. به طور مثال در متن کتاب مقدس رستاخیز عیسی بدین گونه وصف شده که او دوباره با همان بدن جسمانی‌اش زنده شد و از گور برخاست. تفسیر بنیادگرایان بیشتر بر واقعیت همین رویداد فیزیکی تأکید دارد تا معنای آنها. اصل مطابقت خدشه‌ناپذیر کتاب مقدس با رویدادهای فیزیکی واقعی، پیش فرضی است که از آغاز پذیرفته و بر همه بخش‌های کتاب مقدس تحمیل شده است.<sup>۳</sup> چنانکه درباره شخصیت‌های عهد عتیق نیز باور بر این است که آدم و حوا دو شخصیت تاریخی بودند و یونس واقعاً توسط یک ماهی بزرگ بلعیده شد و یا تمام کتاب، مکاشفات با حیوانات و شیاطین آپوکالیپتیک یا مکاشفاتی و ویال‌های قضاوت<sup>۴</sup> در آخرالزمان، عیناً شبیه متن پدیدار خواهند شد.<sup>۵</sup>

بنیادگرایان به حقیقت کل کتاب مقدس ایمان دارند چون هر بخش از آن، آنها را وارد تجربه زنده‌ای از خدا در عیسی مسیح می‌کند. در واقع کتاب مقدس برای بنیادگرایان تنها منبع حقیقت نیست بلکه همچون نوعی نماد آشکار مسیح عمل می‌کند. در حالی که مسیح خدای شخصی و نجات دهنده است، کتاب مقدس یک نماد عالی دینی است که واقعی، روشن و در دسترس همه مردم روی زمین است. از نظر

1. the biblical forms of speech

2. Packer, p. 76-77.

۳. کوارد، ص ۱۶۶

4. Vials of Judgment

5. Balmer, p. 410.

بنیادگرایان کتاب مقدس نمادی آشکار و به معنای دقیق کلمه، خطاناپذیر و عاری از اشتباه است. اصل خطاناپذیری کتاب مقدس بر کل تفاسیر بنیادگرایان حاکم است و همه تفاسیر مؤکداً باید با آن وفق داده شوند.<sup>۱</sup>

### ۳. تعالیم بنیادگرایان اونجلیکال و تأثیرات عملی آن در جامعه آمریکایی

هر سنت تفسیری به دنبال اهدافی عملی برای هدایت دینداران است. برای بنیادگرایان نیز در مقام گروهی عملگرا، تحقق اهداف عملی جهت هدایت دینداران بسیار مهم بوده است. با توجه به سرعت تحولات اجتماعی، سیاسی و دینی و تأثیر آن بر تمام جنبه‌های زندگی بشر، بنیادگرایان در تلاش هستند تا مبتنی بر تعالیم نظری خود و با اتکا به کتاب مقدس هر چه سریع‌تر اهداف خود را جامعه عمل ببوشانند. سرعت تحولات سبب شده بنیادگرایان در جامعه خود با تحمیل باورهای خود و اعمال زور برای پذیرش آن، خشونت را گسترش دهند و البته این خشونت لزوماً در قالب ستیز تن به تن نیست، بلکه گاهی به سهولت اتفاق می‌افتد.

برای بنیادگرایان اونجلیکال آمریکایی کتاب مقدس به مثابه نماد آشکار مسیح و منبع حقیقت در رأس تمام امور قرار داشت، اما تحولات دوره جدید درست بر خلاف این باور بود و در پی آن مرجعیت کتاب مقدس دچار تزلزل شد. بنابراین بنیادگرایان که از این تحولات در هراس بودند عملاً خود کتاب مقدس را سلاحی برای مقابله با تحولات قرار دادند. کتاب مقدس بهترین گزینه بود، زیرا همیشه در تعیین سرنوشت کشور آمریکا نقش به‌سزایی داشت. چنانکه طی دو بیداری بزرگ<sup>۲</sup> آمریکا، در سال‌های ۱۷۳۸ و ۱۷۹۰، که منجر به انقلاب و استقلال این کشور شد، موعظه‌گران دینی در اجتماعات چند صد یا چند هزار نفره سخنرانی می‌کردند و در سخنان تمام آنها بر حجیت کتاب مقدس و اهمیت گسترش مژده (انجیل) برای دیگران تأکید می‌شد.<sup>۳</sup>

۱. کوارد، ص ۱۶۷-۱۶۸.

2. Great Awakening

3. Butler, Jon, Grant Wacker, and Randall Balmer. Religion in American Life: A Short History Updated Edition. Oxford University Press, 2008. p. 123.

تدوین مجموعه رسائل «بنیادها، گواه حقیقت» نخستین اقدام عملی بنیادگرایان بود که در قالب مجموعه‌ای اعتقادی منتشر کردند. مقصود آنها از طرح مباحث گوناگون اعتقادی، بیشتر دفاع از کتاب مقدس و ردّ نقد پیچیده‌تر آن بود. آنها این نقد را بی‌ایمانی می‌دانستند چرا که در آن به مشخصه‌های ماوراءطبیعی متن مقدس حمله می‌شد و منتقدان معجزات، نبوت و اعتبار گزاره‌های نبوی و مکاشفه را انکار می‌کردند.<sup>۱</sup> نگرش منعکس در این مجموعه به لحاظ نظری و عملی بر محوریت کتاب مقدس تأکید ویژه داشت. بنیادگرایان خود را محق می‌دانستند که با هر عمل یا گزاره مغایر با کتاب مقدس به مبارزه برخیزند. خصوصاً زمانی که چنین تفاسیری وارد امر خطیر آموزش می‌شد، ممکن بود دانش آموزان را در برابر یافته‌های جدید علمی با تناقض مواجه سازد. چنان که تفسیر تحت اللفظی بنیادگرایان از کتاب مقدس در اوایل قرن بیستم، مدارس و محتوای آموزشی آنها را در برخی ایالات آمریکا به شدت تحت تأثیر قرار داد و در پی آن آموزش فرضیه تکاملی داروین در مدارس ممنوع اعلام شد. آنها با تکیه بر تفسیر تحت اللفظی خود در برابر فرضیه داروینی خلقت جهان مدعی شدند:

۱. همه چیز در شش روز خلقت خاص پدید آمده است.
  ۲. سیل فراگیری رخ داده است که در فرآیند پیدایش اغلب موجودات زمینی تغییر ایجاد کرده است.
  ۳. تکثیر و انتشار ناگهانی زبان‌ها و تمایز فرهنگ‌ها در بابل رخ داده است.
- بنیادگرایان در ادامه ستیز خود با فرضیه داروین و تحریم آموزش آن در مدارس، محاکمه اسکوپس (۱۹۲۵) معلم زیست‌شناسی در شهر دیتون<sup>۲</sup> ایالت تنسی<sup>۳</sup> را ترتیب دادند و نسخه‌ای افراطی درباره علم آفرینش به عنوان رقیبی درسی برای فرضیه تکامل عرضه کردند. این درس که از تفسیر تحت اللفظی داستان آفرینش جهان در کتاب مقدس الهام گرفته بود، به دانش آموزان القا می‌کرد تضادی اساسی میان دیدگاه‌های

1. Orr, James, et al. *The Fundamentals: a testimony to the truth* Vol. 1. 1910. p. 88-98.

2. Dayton

3. Tennessee

کتاب مقدس و دیدگاه‌های علمی درباره طبیعت وجود دارد.<sup>۱</sup> البته ستیز بنیادگرایان با تکامل‌گرایی داروینی محدود به حوزه آموزشی و دفاع از کتاب مقدس نماند. به باور آنها داروین در فرضیه خود با تأکید بر اینکه انسان‌ها فقط حیوانات تکامل‌یافته‌ای هستند، تمدن غرب را با تهدیدی خطرناک مواجه کرد مثال بارز آن برپایی دو جنگ بزرگ در اروپا بود، که آلمان بواسطه پذیرش داروینسم و به صورت ناجوانمردانه برافروخت.<sup>۲</sup>

به بیانی دیگر، در نگاه آخرالزمانی یا آپوکالیپتیک بنیادگرایان وقوع این جنگ را نه تنها نتیجه ایده‌های چارلز داروین، بلکه نتیجه افکار فردریش نیچه و نقد کتاب مقدس می‌دانستند. آلمان خاستگاه نقد کتاب مقدس و زادگاه نیچه بود و ذهنیت بنیادگرایان، درنده‌خویی و خشونت آلمانی‌ها را مستقیماً ناشی از عدم پذیرش حقیقت کتاب مقدس می‌دانست. برای بنیادگرایان جنگ اثبات می‌کرد که وقتی اخلاقیات و مسیحیت تضعیف شود، جنگ برای جهان اتفاق خواهد افتاد.<sup>۳</sup>

به کارگیری مفاهیم کتاب مقدسی درباره جنگ بهترین موقعیت برای رواج باورهای آخرالزمانی بود. زیرا برای بنیادگرایانی که قائل به باورهای پیشاهزاره‌گرایانه<sup>۴</sup> بودند چنین جنگی می‌توانست اثبات پیشگویی‌های قاطعانه آنها درباب زوال عصر باشد. فراتر از یأس حزن‌انگیزی که جنگ به همراه داشت، رواج این خصومت‌ها برای پیشاهزاره‌گرایان نویدامیدی برای دومین رجعت مسیح بود. در نشریه‌ای پنجاهه‌گرا<sup>۵</sup> (جنبشی اونجلیکال که بر تجربه مستقیم و شخصی خدا با تعمیم به واسطه روح القدس تأکید دارند) چنین آمده: «ملت‌های اروپا می‌جنگند و ناخودآگاه راه را برای بازگشت

1. Zycinski, Jozef, and Józef Życiński. *God and Evolution: Fundamental Questions of Christian Evolutionism*. Translated by Kenneth W. Kemp and Zuzanna Maslanka. CUA Press, 2006. p. 37-38.
2. Trollinger, William V. "Protestantism and fundamentalism." *The Blackwell Companion to Protestantism*. 2004. p. 348.
3. Prothero, Stephen R., and Gardiner H. Shattuck. *Encyclopedia of American Religious History*. Facts on File, 2009. p. 421.
4. premillennialism
5. Pentecostal



عیسی مسیح و تأسیس سلطنتش بر زمین مهیا می‌کنند». یا ویلیام پیتینگل<sup>۱</sup> (۱۸۸۶-۱۹۵۰) مؤسس کالج کتاب مقدسی فیلادلفیا چنین می‌گوید: «فروپاشی تمدن‌ها ما را دچار حیرت نکرده است، زیرا کلام خدا همه چیز را در مورد آن به ما گفته است». آنها استدلال می‌کردند که هیچ دولتی به سعادت نمی‌رسد و هرگونه تلاش برای حل مشکلات جهان بی‌فایده است و این جنگ، هر چند اشتباه اما گریزناپذیر است.<sup>۲</sup> به همین دلیل تا سال ۱۹۱۷ اکثریت رهبران پروتستان و به طور کلی آمریکایی‌ها، به استثنای تعداد اندکی از لیبرال‌ها با مداخله در جنگ مخالف بودند.<sup>۳</sup>

اما پایان جنگ و شکست تفاسیر آخرالزمانی نیز نتوانست بنیادگرایان را به انزوای کامل برساند بلکه آنها از سال ۱۹۶۰ به رهبری جری فالول<sup>۴</sup> (۱۹۳۳-۲۰۰۷) و گروهی به نام «جمعیت اکثریت اخلاقی»<sup>۵</sup> با نفوذ سیاسی و با هدف ترویج اخلاقی در حیات آمریکایی قوی‌تر از همیشه به فعالیت خود ادامه دادند. این گروه می‌کوشیدند اخلاق بنیادگرا را وارد قانون آمریکا کنند. فالول برای تعیین مرزهای بی‌اخلاقی فهرستی از بحران‌های اخلاقی برای ملت آمریکا و تهدیداتی برای خانواده آمریکایی تهیه کرد. فهرست او شامل گناهان ملی از جمله آموزش سکس، فمینیسم، سقط جنین، هم‌جنس‌گرایی، کتاب‌های درسی انسان‌گرای سکولار، مواد مخدر و سریال‌های تلویزیونی بود. فالول بر این باور بود که جامعه آمریکا خیلی سریع به سمت جامعه‌ای غیراخلاقی حرکت می‌کند. جامعه‌ای که در آن هیچ چیز کاملاً درست یا مطلقاً اشتباه نیست.<sup>۶</sup>

فالول در دهه ۷۰ با گزینش برخی عناصر مهم و تأثیرگذار دوره مدرن تبلیغات گسترده‌ای علیه برخی مسائل روز آمریکا به راه انداخت. در واقع فالول که تحت

1. William Pettingill

2. FitzGerald, p. 93-94.

3. Marsden, George M. *Fundamentalism and American Culture*. Oxford University Press, 2006. p. 11.

4. Jerry Falwell

5. Moral Majority

6. FitzGerald, p. 267.

حمایت کالج کتاب مقدسی باپتیست‌ها بود با راه‌یابی به رادیو و تلویزیون علیه قانون سقط جنین و حقوق مدنی جنجال به پا کرد و از خواندن کتاب مقدس در مدارس دولتی بسیار حمایت کرد.<sup>۱</sup>

اعضا این گروه معتقد بودند که تمدن آمریکایی می‌بایست دینی شود، و سیاست‌های آن را کتاب مقدس دیکته کند.<sup>۲</sup> فالول در کتاب گوش کن آمریکا<sup>۳</sup> (۱۹۸۰) می‌نویسد: «کتاب مقدس مطلقاً لغزش‌ناپذیر، فاقد خطا و اشتباه در همه امور از امور ایمانی و عملی و همچنین در زمینه‌هایی مانند جغرافیا، علوم و تاریخ است»<sup>۴</sup>.

## نتیجه

امروزه بنیادگرایی را از جنبش‌های تأثیرگذار دینی در جهان می‌شناسند. تفکرات بنیادگرایان در بسیاری از جنبه‌های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اعتقادی جوامع دینی رسوخ یافته و این نفوذ در هر سطحی از جامعه چشمگیر است. در میان دینداران نگرش نص‌گرایانه آنها به متون مقدس جالب نظر بود. استفاده بنیادگرایان از متن مقدس خود عاملی است برای تحریک عواطف دینداران، نفی سنت‌های تفسیری با عمری چند صد ساله یا بیشتر، و رد هر گونه تحولی مدرن که موجب نقد متن مقدس شود، هر چند این نقد بتواند بسیاری از ابهامات تاریخی را روشن سازد.

بنیادگرایان انجیلی آمریکا نمونه‌ای عملی و مهم به شمار می‌آیند. چرا که سالها با استفاده از کتاب مقدس در کشوری متجدد علیه تحولات گوناگون جامعه مبارزه کرده‌اند. بنیادگرایان توانستند در نهادهای مهم اجتماعی و مهم‌تر از همه در نظام آموزشی و رسانه‌ها نفوذ کنند. این دو نهاد در انتقال پیغام بنیادگرایان در گستره‌ای بسیار وسیع کارآمد بود. از این گذشته، به رغم اینکه قانون و سیاست آمریکا مبنایی سکولار و عرفی دارد، نفوذ و تأثیر بنیادگرایان کم نبوده است. مثلاً در منازعه میان رهبران

1. Balmer, p. 254.

۲. آرمسترانگ، ص ۵۸۸.

3. Listen America!

4. FitzGerald, p. 64.

سیاسی، آنها به اجبار باید به بنیادگرایان و تفاسیر آنها در تصمیم‌گیری‌های خود توجه داشته باشند.

اصول نظری-اعتقادی بنیادگرایان به آنها کمک می‌کند تا بتوانند از خود کتاب مقدس به عنوان سلاحی برای مبارزه استفاده کنند. باور به خطاناپذیری کتاب مقدس با توجه به اعتقادات آنها دربارهٔ منشأ و ماهیت کتاب مقدس به آنها کمک می‌کند برای عملکرد خود از طرفی مبنای نظری قوی داشته باشند و از طرف دیگر استفاده از تفسیر تحت‌اللفظی کتاب مقدس این مجوز را به عموم دینداران می‌دهد که با فهم خود کتاب مقدس را تفسیر کنند. به این ترتیب، هر فردی از هر قشر جامعه می‌تواند خود مفسر کتاب مقدس باشد. از اینرو، این روند موجب جذب بسیاری از افراد عادی جامعه می‌شود.

ویژگی اصلی رویکرد و روش کسانی همچون فالول، در مقام رهبر بنیادگرایان کلیسای انجیلی، این است که موجب گرایش تودهٔ مردم به تفکرات بنیادگرایانه شد. بدین ترتیب جنبش‌های بنیادگرا از طرفی، نیروی کافی برای مبارزه و ستیز یافتند و از طرف دیگر، سبب شدند بنیادگرایی در قالب یک گروه مشخص نباشد تا در مقابله با آن بتوان با روشی معین از آسیب‌های عملی‌اش جلوگیری کرد؛ بلکه این جریان در قالب تفکری فراگیر در میان توده‌ها ظاهر شد و در حیطه‌های مختلف حیات اجتماعی به گونه‌ای بروز یافت که آسیب آن نه به سهولت قابل شناسایی بود و نه در عرصهٔ عمل قابل کنترل. تأثیر عملکرد بنیادگرایان زمانی مشهود می‌شود که افراد با خوانش تحت‌اللفظی خود از کتاب مقدس به مقابله و مبارزه با تحولاتی که مغایر با کتاب مقدس انگاشته می‌شود پردازند. این مقابله می‌تواند به روش‌های متعددی باشد، اما این قدرت را دارد که روند توسعهٔ تحولات اجتماعی و فرهنگی را کاهش دهد و حتی در بدترین شکل، گاهی به اعمال خشونت‌بار منجر شود.

## فهرست منابع

- آرمسترانگ، کارن، بنیادگرایی؛ پیکار در راه خدا، ترجمه کیانوش حشمتی، تهران، انتشارات حکمت، ۱۳۹۶.
- باربور، ایان، علم و دین، ترجمه بهاء الدین خرمشاهی، تهران، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۹.
- حقانی فضل، محمد، خطاناپذیری کتاب مقدس از دیدگاه مسیحیان، قم، انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب، ۱۳۹۲.
- دکمجان، هرایر، جنبشهای اسلامی در جهان عرب، ترجمه حمید احمدی، تهران، انتشارات کیهان، ۱۳۶۶.
- روتون ملیس، بنیادگرایی، ترجمه بیژن اشتری، تهران، نشر افکار، ۱۳۹۱.
- فیروزی، جواد، تأثیر رنسانس و انقلاب علمی بر پیدایش هرمنوتیک نوین در مسیحیت، تهران، امیرکبیر، ۱۳۸۶.
- کوارد، هارولد، کتاب مقدس در ادیان جهان، ترجمه به یان رفیعی، تهرات، بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه، ۱۳۹۶.
- هوشنگی، لیل، دل آرا نعمتی، مقایسه قرآن و عهدین، تهران، انتشارات سمت، ۱۳۹۴.
- مک گراث، آلیستر، درسنامه الهیات مسیحی، ترجمه بهروز حدادی، قم، انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب، ۱۳۹۳.
- Ammerman. Nancy T. "North American Protestant Fundamentalism". *Fundamentalisms Observed*. Vol. 1. University of Chicago Press, 1994: 1-65.
- Appleby, Scott, "Fundamentalism", *Encyclopedia of New Religious Movements*, Routledge, 2004: 220-221.
- Babington, David W. *Evangelicalism in Modern Britain: A History from the 1730s to the 1980s*. Routledge, 2003.
- Bebbington, David. "Evangelicalism". *The Blackwell Companion to Nineteen Century Theology*, Blackwell. 2010.

۳۰۱

پروژه شماره ادیان

- \_ Balmer, Randall Herbert. *Encyclopedia of Evangelicalism*. Westminster John Knox Press, 2002.
- \_ Bloesch, Donald G. *Essentials of Evangelical Theology: Life, Ministry and Hope*. Vol. 1. Harper San Francisco, 1982.
- \_ Butler, Jon, Grant Wacker, and Randall Balmer. *Religion in American Life: A Short History* Updated Edition. Oxford University Press, 2008.
- \_ FitzGerald, Frances. *The Evangelicals: The Struggle to Shape America*. Simon and Schuster, 2017.
- \_ Geisler, Normal L. *Biblical Inerrancy: The Historical Evidence*. Matthews, NC: Bastion Books, 2013.
- \_ Hankins, Barry. *American Evangelicals: A Contemporary History of a Mainstream Religious Movement*. Rowman & Littlefield Publishers, 2009.
- \_ McGrath, Alister E. *Science and religion: A new introduction*. John Wiley & Sons, 2009.
- \_ Marsden, George M. "Evangelical and fundamental Christianity." *The encyclopedia of religion* 15 (1987), 2887- 2894.
- \_ Marsden, George M. *Fundamentalism and American culture*. Oxford University Press, 2006.
- \_ Orr, James, et al. *The Fundamentals: a testimony to the truth* Vol. 1. 1910.
- \_ Packer, James Innell. *Fundamentalism and the Word of God*. Wm. B. Eerdmans Publishing, 1958.
- \_ Prothero, Stephen R., and Gardiner H. Shattuck. *Encyclopedia of American Religious History*. Facts on File, 2009.
- \_ Trier, Daniel. "Scripture and Hermeneutics" *The Cambridge companion to evangelical theology*. 2007: 35-49.
- \_ Wagner Brian. "Inerrancy as an Issue in the Fundamentalism Movement". 19 December 2005.
- \_ Zycinski, Jozef, and Józef Życiński. *God and Evolution: Fundamental Questions of Christian Evolutionism*. Translated by Kenneth W. Kemp and Zuzanna Maslanka. CUA Press, 2006.

- \_ Trollinger, William V. "Protestantism and fundamentalism." *The Blackwell Companion to Protestantism* 2004: 344-356.
- \_ Warfield, Benjamin Breckinridge. *Revelation and Inspiration*. Oxford University Press, 1927.

۳۰۳  
پژوهشنامه ادیان

تفسیر کتاب مقدس و حیات اجتماعی بنیادگرایان مسیحی: مطالعه موردی کلیسای انجیلی